

TUNNIKAVA DOKUMENTAALFILMILE „LÕKSUS”

FILMI ANDMED:	Autor: Bernadett Tuza-Ritter, Éclipse Film Riik: Ungari Aasta: 2018 Filmi pikkus: 88 min Keeled: ungari, eesti Link filmile: https://maailmakool.ee/toode/loksus/
TUNNI EESMÄRK:	Õpilased omandavad teadmised tänapäevase orjuse avaldumise vormidest ja tunnustest. Nad mõistavad selle tagajärgi ohvrile, oskavad seda märgata ning vastavalt reageerida. Õpilased oskavad nähtust Eesti konteksti panna ning mõistavad tagajärgi. Nad oskavad otsida tänapäevase orjanduse probleemile lahendusi.
VANUSEASTE:	Gümnaasium
LÕIMING:	Globaliseeruv maailm Geograafia Ühiskonnaõpetus
FILMI TEEMAD:	Globaliseerumine, Inimõigused, Inimkaubandus, Riigid ja rahvad.
TUNNI KESTUS:	90 min

TUNNIKAVA ÕPETAJALE

EELHÄÄLESTUS:

Õpilase analüüsilehel on välja toodud selgitus, mis on kaasaegne orjus. **Harjutuses 1** on ette antud selle liigid. Paluge õpilastel kirja panna, mis nad arvavad, milles igaüks neist seisneb. Jagage tulemusi ja suunake õpilasi.

Seksuaalne orjus – ohver on sunnitud vastu oma tahtmist müüma oma keha kellelegi teisele kasu teenimiseks. Näiteks prostituutide vahendaja saadab dokumentideta Nigeeria tüdruku Madridi tänavatele ning võtab kogu tema raha endale.

Sunnitöö – ohver on sunnitud vastu oma tahtmist ja ebainimlikes tingimustes tegema teatud tüüpi tööd. Näiteks Bangladeshis vaesest ühiskonnakihist perepea töötab rõivavabrikus 16-tunniste vahetustega.

Kriminaalne orjus – ohver on sunnitud sooritama seadusevastaseid tegusid organiseeritud kuritegeliku ühenduse heaks. Näiteks 12-aastane India poiss, kes tegutseb taskuvarga, poevarga ja tänavadiilerina kohaliku maffiagrupeeringu heaks.

Koduorjus – ohver on sunnitud tegema majapidamistöid (koristama, talitama loomi, valmistama sööki) selle eest tasu saamata.

NB! Kõik ohvrid on tavaliselt isikut tõendavatest dokumentidest ilma jäänud (või puuduvad need üldse), piiratud liikumisõigusega ning neid hoiab olukorras kinni sügav hirm või alternatiivi puudumine.

TÖÖ FILMIGA:

Peale mõistete selgitamist öelge, et dokumentaalfilm räägib koduorjusest, ning andke lühiülevaade filmi sisust. See on vajalik, sest filmi vaadatakse vaid episoodiliselt.

Filmi peategelane Marish on elanud kümme aastat koduorjana toidu ja peavarju eest naise juures, kes saadab ta tehasesse tööle ning võtab endale kogu palga. Filmi autor jälgis poolteist aastat kangelanna argielu, olles tema ainus sõber ning usaldusalune, ja julgustas teda hirmuvalitsuse alt põgenema. Jutustus füüsilise ja vaimse allasurutuse mõjust inimpsüühikale, mistõttu vabades tundub hirmsamana kui orjus, leidis Ungaris elavat vastukaja. Hinnanguliselt on praegu Euroopas 1,2 miljonit tänapäevase orjuse ohvrit, terves maailmas aga vähemalt 40,3 miljonit.

TÖÖ FILMIGA:

Järgnevalt on välja toodud kolm episoodi (harjutused 2–4) ja nende sisu ülevaade. Ülevaade annab suunised õpilaste vastuste kontrollimiseks. Paluge õpilastel suuliselt vastata filmi vaatamise jooksul tehtud märkmete põhjal.

Lugege läbi **harjutuse 2** küsimused ja vaadake esimest episoodi (17,5 minutit)

I 00:04:37–00:22:00

Marishi elamistingimused (pole oma voodit, saab söögiks vaid toidujääke) ja töö tehases (koristaja) ning majapidamises (koristab, teeb süüa, täidab erinevaid käske). Marish räägib oma loo, kuidas ta sinna sattus. Djulio on teine „teenija“ Eta majapidamises.

Lugege läbi **harjutuse 3** küsimused ja vaadake teist episoodi (17 minutit)

II 00:35:23–00:52:30

Eta õigustab oma teguviisi sellega, et Marishil on head elutingimused, ta on nagu pereliige ning tal on piiramatult kohvi ja sigarette. Marish talub pidevat vaimset ja füüsilist vägivalda ning peale järjekordset peksmist (käeluumurd) otsustab lahkuda. Teeb selleks ettevalmistusi.

Lugege läbi **harjutuse 4** küsimused ja vaadake kolmandat episoodi (18 minutit)

III 00:59:07–01:17:48

Marish põgeneb öösel koos viimase palgaga. Hommik toob suurenenud kergendustunde, aga ka reaalsuse. Kriisiabitelefoni ei paku abi. Kodutute nõustaja aitab Marishil töö leida. Marish ehk Edith näeb parem välja ning on leidnud töö ja ajutise elukoha.

TÖÖ FILMIGA:

Harjutus 5 toob sama teema Eestisse

Näiteid koduorjast saab leida ka siitsamast Eestist. 31. mail 2016 avaldas Postimees loo, mis algas nõnda: **(lugege see lõik õpilastele ette)**

„Räbaldunud riietes ja toidujäänustest elus püsinud inimvare, keda peeti [viis aastat] orjana Tartu Vaiksel tänaval asuva hoone keldris, seejärel kütmata toas. Praegu 51-aastane naine sai pidevalt peksta, kogu tema invaliidsuspensiooni ja sotsiaaltoetused võttis aga orjapidaja endale.”¹

Arutage suuliselt, milliseid emotsioone uudis õpilastes tekitab? Kas nad olid sellest kuulnud? Kuidas see välja tuli (kelm jäi vahele teiste kuritegudega)? Kuhu helistada, kui ise midagi sellist märkad või ohvriks langed (Ohvriabi kriisitelefoni 116 006, netileht palunabi.ee²)?

Tartu Maakohtu otsus süüdimõistmiseks oli alljärgnev³:

*Märtsis määras Tartu maakohus Mosenile liitkaristusena **neli ja pool aastat** vangistust. Kohus mõistis mehelt välja nii Lealt võetud pensioni kui ka sotsiaaltoetused ehk rohkem kui **17 000 eurot**, sellele lisaks ligi 17 000 eurot petetud firmadele tekitatud kahju. Naisele tekitatud mittevarelise kahjuna mõistis kohus Mosenilt lisaks välja **150 000 eurot**.*

NB! Kindlasti tunnustage ka vastust „tagastada kogu naiselt ära võetud raha/pension ja toetused”.

NB! Tooge võrdluseks välja, et teise inimese tapmise eest karistatakse Eesti Vabariigis kuue- kuni viieteistaastase vangistusega, raskendavatel asjaoludel kaheksa- kuni kahekümne aastase vangistusega.

Arutage õpilastega, kuidas neile tundub, kas karistus on piisav? Selgituseks, et viie aasta kohta

... on arvutuslikult pensioni ja sotsiaaltoetuste hulk 283€ kuus.

... on moraalne kahju iga aasta eest 30 000€. Kas see on piisav moraalne kahju ühe aasta vangistuse eest?

¹ <https://www.postimees.ee/3715727/vaikse-tanava-tulgastav-saladus-majaperemees-pidas-keldris-orja>

² <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-ennetustoo/116-006-ohvriabi-kriisitelefoni>

³ <http://www.pealinn.ee/koik- uudised/tartus-moisteti-vangi-orja-pidanud-mees-n170526>

Tänapäevane **orjus on inimese seadusevastane ärakasutamine isikliku või ärihuvi teenimiseks. Inimene on lõksus sellist tüüpi „teenuse osutamises”, kuhu teda on sunnitud või mida tegema petetud ning tal ei ole võimalik või ta ei oska sellest olukorrast väljuda.**

1. Alljärgnevalt on välja toodud tänapäevase orjuse liigid, milles võiks igaüks neist seisneda?

Seksuaalne orjus _____

Sunnitöö _____

Kriminaalne orjus _____

Koduorjus _____

1. Vaadake esimest lõiku filmist ja vastake küsimustele:

Millistes tingimustes elab Marish? _____

Milliseid töid ta teeb? _____

1. Vaadake teist lõiku filmist ja vastake küsimustele:

Kuidas iseloomustad Eta suhtumist? _____

Mis ajendab Marishit lahkuma? _____

1. Vaadake kolmandat lõiku filmist ja vastake küsimustele:

Mis saab Marishile osaks peale põgenemist? _____

Kuidas see sind üllatas? _____

Näiteid koduorjast saab leida ka siitsamast Eestist. 31. mail 2016 avaldas Postimees loo, mis algas nõnda:

„Räbaldunud riietes ja toidujäänustest elus püsinud inimvare, keda peeti [viis aastat] orjana Tartu Vaiksel tänaval asuva hoone keldris, seejärel kütmata toas. Praegu 51-aastane naine sai pidevalt peksta, kogu tema invaliidsuspensiooni ja sotsiaaltoetused võttis aga orjapidaja endale.”⁴

1. Mis sa arvad, kuidas lugu avalikuks tuli?

2. Mis sa arvad, milline võiks olla orjapidajale määratud karistus:

Vangistuse kestus _____

Naisele tekitatud varaline kahju _____

Naisele tekitatud mittevaraline kahju _____

⁴ <https://www.postimees.ee/3715727/vaikse-tanava-tulgastav-saladus-majaperemees-pidas-keldris-orja>